

MISKOLCZY DEZSŐ (1894–1978)

Gyulafehérvár városában 1620-ban főtanodát fundáló *Bethlen Gábor*, Nagyszombat városában 1635-ben egyetemet alapító *Pázmány Péter* apostoli cselekedetéhez hasonlíthatjuk azt a teremtő akaratot, amellyel 1940 szeptemberében Magyarország akkori miniszterelnöke *Teleki Pál* hozzálátott a kolozsvári Magyar Tudományegyetem másodszeri megteremtéséhez.

Ha a kortársak közül valaki tudta, *Teleki Pál* tudván tudta, hogy 1920-ban a Kis-Trianon palotában nem csak területek négyzetkilométerei százezreinek elcsatolásáról, nemcsak magyarul beszélő és magyarul gondolkodó emberek több mint hárommilliójának a nemzeti anyatestről való leszakításáról döntöttek, hanem arról is, hogy két tudományegyetemet, az 1877-ben alapított kolozsvárit, és az 1912-ben felállított pozsonyit is kiszakították a magyar szellemi élet vérkeringéséből. A valaha törökök megszállta magyar területek csupán egy részére összeszorított országnak kivérzettsége ellenére még volt maradék ereje ahhoz, hogy törvényt alkosson az eredeti székhelyüket elvesztett egyetemek otthonteremtéséről. Így jött létre a Szegedi és a Pécsi Tudományegyetem.

A még csak másfél évig élő *Teleki Pál* nem tudhatta, hogy olyan férfiakat küld egyetemi tanároknak Kolozsvárra, akik vérzivataros napokban is a városban maradnak és személyes jelenlétükkel biztosítják a magyar tudomány és főiskolai oktatás erdélyi jelenlétének folytonosságát.

Három professzorról a nemzetközi jogász *Buza Lászlóról*, a belgyógyász *Haynal Imréről* és az ideg-elmegyógyász *Miskolczy Dezsőről* van szó. Az biztos, hogy *Teleki* jól ismerte a magyar jelent és talán sejtett valamit a jövődőről is. Nem véletlen, hogy az általa fogalmazott, a kolozsvári egyetem újjászervezéséről intézkedő 1940-évi XXVIII, törvénycikk 9 paragrafusa ezzel a mondattal kezdődik: „Az egyetemi nyilvános rendes, és rendkívüli tanárok kötelesek állandóan az egyetem székhelyén lakni”. Csak kérdelem – igen halkán – hogy vajon megrémlett *Teleki* képzetvilágában, hogy lesz idő, amikor a magyar egyetemi oktatás a fővárosból induló Interciti vonatok menetrendjének lesz a függvénye?

Tegyünk fel egy másik, történelmibb kérdést is: kikből válogatott *Teleki Pál* és a vele szorosan együttműködő vallás- és közoktatásügyi miniszter, *Hóman Bálint*. A legjobbakból: a *Klebelsberg Kunó* hathatós közreműködésével létrehozott szegedi egyetem jeles tanáraiból, és az ugyancsak általa szervezett külföldi magyar szervezetekben szakmailag megizmosodott fiatal tudósokból.

Miskolczy Dezső Szegedről jött Kolozsvárra; 36. születésnapján nevezték ki a Tisza-parti város Ideg- és elmegyógyászati tanszékére nyilvános rendkívüli tanárnak. A földműves szülőktől származó, a Bajai Ciszterci Rend Főgimnáziumában érettségiző diák Budapesten az Orvosi karon kezdte egyetemi tanulmányait, melyet négyéves frontszolgálat után 1919-ben fejezett be.

Életének erkölcsi alapépítményét és statikai szerkezetét a családban és az iskolában nyerte el. Olyan családban és olyan iskolában nevelkedett, ahol becsülete volt az értelmes munkának, az adott szónak és a töprengést követő megfontolt cselekvésnek. A családi és gimnáziumi környezetben szellemileg jól felszerelkezett egyetemi hallgató már diákként bejáratos lett a magyar agykutatás megalapítójának, *Schaffer Károlynak* az Agyszövetési Intézetébe.

Innen egyenes út vezetett Madridba a világhírű idegkutató intézetbe, ahol Rockefeller-ösztöndíjasként a Nobel-díjas *S. Ramón y Cajal* professzornak lett a tanítványa. A világhírű tudós, hamar megkedvelte magyar ösztöndíjasát, tanítványává, munkatársává, majd későbbi levelei tanúsága szerint barátjává fogadta.

Talán kiváló tanítóinak *Schaffernek* és *Cajalnak* a példája is serkentette Miskolczyt, hogy mint tudós nevelő barátaivá fogadjon olyan szakmai kiválóságait, mint amilyen az agysebész *Környei István*, a méltatlanul üldözött *Sántha Kálmán*, vagy legközelebbi marosvásárhelyi munkatársa és utódja *Csiky Kálmán* volt. Miután 1944-ben egyik megőrzője Kolozsváron a magyar egyetemnek, 1945-ben arra vállalkozik, hogy a Marosvásárhelyre átköltöztetett orvosi fakultással maga is a székely fővárosba költözzék. Fájdalmas számára olyan városban szellemi életet élni, ahol nélkülözni kell éppen az egyetemi élet egyetemességét biztosító társfakultásoknak a jelenlétét. Nem véletlen tehát, hogy első marosvásárhelyi nagy nyilvánosság előtt elhangzó előadásán éppen arról beszélt, hogy a városba költözött orvosprofesszoroknak milyen szerepet kell vállalniuk a város közszellemének főiskolai rangra emelésében. Az egyetemes kultúrához való ragaszkodás jele volt, hogy az ő kezdeményezésére és vezetésével állt munkába a Román Akadémiai Marosvásárhelyi Fiókja, ahol az orvostudományok mellett illő helyet kapott a társadalomkutatás is. Közéleti hála és köszönet kísérté Miskolczy professzornak, mint a fiókinézet elnökének abbéli eredményes közreműködését, hogy az új intézmény főkutatója lett a *Székely bánja* című kitűnő monográfia szerzője, *Bözödi György*, aki korábban igaztalan vádolással, megjárta börtönöket és a Duna-Fekete csatorna kényszermunkahelyeit.

1945-ben érettségi előtt álló pályakereső diákként orvostanhallgató barátaim becsempészték Kolozsváron a Tréfor utcában épített ideggyógyászati klinika előadótermébe. Ott hallottam először beszélni a mesteri előadó tanárt, és az emberi kultúra nagy teljesítményére rendszeresen emlékeztető tudóst. Nem felejttem el, azt a megnyitó beszédét sem, amellyel kutató útjára indította a már említett marosvásárhelyi román akadémiai fiók munkáját. A kinevezett kutatók lelkére kötötte az „igazság szenvedélyes” keresését. Ő, aki mindig a szenvedélyek féken tartására figyelmeztetett fiatalokat és idősebbeket, ez alkalommal a **szenvedélyes kutatómunkára** serkentette munkatársait.

Hálás vagyok fiának, *Miskolczy Ambrus* professzornak, hogy 1970 kora tavaszán, itt Budapesten, elvitt motorkerékpárral édesapjához. A professzor ebédre hívott meg és örvendtem, hogy alkalom

kínálkozott számomra, annak elmondására, hogy Erdélyben még mindig minden – ami a tudományt illeti – az ő magvetésének a terméséből fakadt. Ma itt a MTA székházának a Dísztermében is csak azt mondhatom, hogy azért beszélhetünk még mindig erdélyi magyar tudományosságról, mert voltak Miskolczy Dezsők!

Benkő Samu